

VOLKSKUNST

INSTITUUT VOOR VLAAMSE VOLKSKUNST

België
P.B.
9160 Lokeren 1
8/4264

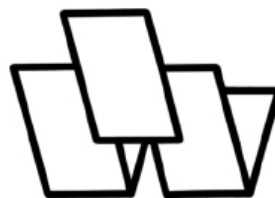
INHOUD

EDITORIAAL - Kleren en Keizer	1
VERSLAG - Voorstelling 'Van hoed tot ondergoed'	4
PUBLICATIES	
Dansen uit Essen	6
Van hoed tot Ondergoed	7
Uitzonderlijk boekenaanbod blijft behouden	8
Portkosten	8
VOLKSMUZIEK	
Bach en de Volksmuziek	9
Dansmelodiën uit de Vlaamse volksmuziektraditie	13
WERKING IVV - Kom dat zien	15
STREEKDRACHTEN	
Klompenmakersmusea in Porcheresse en Cerfontaine	16
VOLKSVERHALEN	
Moderne sagen en geruchten uit Vlaanderen	21
FEESTEN & FESTIVALS	
Festivalzomer	23
Midzeelhoevefeesten 2010	24
VOLKSCULINAIR	
Medische recepten uit de Middeleeuwse tuin	25
INTERNATIONAAL - Casa Etienne Vankeirsbilck in Brazilië	29
AANKONDIGING - Volksdansgroep Trawantel	31
COLOFON	32

v.u. G. Laekeman,
Dorpsstraat 83, 9190 Stekene

INSTITUUT
VOOR
VLAAMSE
VOLKSKUNST

VOLKSKUNST

VLAAMS
DANSARCHIEF

*

VLAAMS
VENDELARCHIEF

*

STREEKDRACHTEN
COMMISSIE

JAARGANG 35
NUMMER 2
JUNI 2010

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VOOR DE STUDIE EN DE VERSPREIDING VAN
DE VLAAMSE VOLKSCULTUUR

UNESCO

**Het IVV is geaccrediteerd door UNESCO als
Expertisecentrum voor Cultureel Erfgoed**

COLOFON

Volkskunst is het kwartaalblad van het Instituut voor Vlaamse Volkskunst.

Jaargang 35 - nummer 2 - juni 2010

Aan dit nummer werkten mee:

Wim Coppens, Stefaan Haesen, Gert Laekeman, Johan Lambrechts, Marcel Oelbrandt, Henri Vannoppen en Jos Van Eyken.

Iedere auteur is inhoudelijk verantwoordelijk voor zijn/haar bijdrage.

Overname van artikels is toegestaan mits bronvermelding.

Het abonnementsgeld voor 2010 bedraagt 10 euro, over te schrijven op bankrekening 416-3079451-83 van IVV, Dorpsstraat 83 te 9190 Stekene, met vermelding van 'Volkskunst' en het adres van de abonnee.

Buitenlandse abonnees betalen 15 euro, over te schrijven naar IBAN nr. BE14 4163 0794 5183, BIC code KREDBEBB.

Verenigingen en organisaties kunnen zich abonneren voor 12,5 euro en ontvangen elk kwartaal twee gedrukte exemplaren. Voor 25 euro krijgt je groep daarnaast een gepersonaliseerde toegang tot de IVV-website. Daarmee kan je samenvattingen van dansen en vendelreeksen afhalen en *Volkskunst* in digitaal formaat.

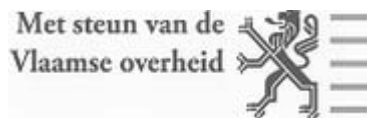
Proefnummers van dit tijdschrift kunnen gevraagd worden aan:

IVV-secretariaat, Markt 40 bus 4, 9160 Lokeren, tel. 0476 35 59 76,
e-post secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be

Alle IVV-uitgaven kunnen ook besteld worden bij onze medewerker:

Paula Wouters, Herentalsebaan 73, 2240 Zandhoven (Viersel),

Tel. & Fax 03 475 12 05, e-post bestellingen@instituutvlaamsevolkskunst.be
of via de IVV-website www.instituutvlaamsevolkskunst.be

EDITORIAAL

Kleren en Keizer

Het boek 'Van hoed tot ondergoed' is een feit: ingehuldigd, overgoten met de nodige geestrijke dranken en al 150 keer aan de man of vrouw gebracht. Na de kleren komt de keizer, want ondertussen heeft de Koninklijke Sint-Sebastiaansgilde van Essen een keizer: voor het eerst in haar bijna 500 jaar bestaan.

Op woensdag 21 april hielden we het meesterwerk 'Van hoed tot ondergoed' over de doopvont in Erps. Het werd een feestelijke namiddag waarbij het Erfgoedhuis zich gezellig vulde met tal van sympathisanten. Het Davidsfonds zorgde voor de ontvangst in de vooravond. Die ontvangst deden we 's avonds zelf nog eens over. Fotomateriaal en kledijen vormden het decor van een tentoonstelling opgezet voor de Erfgoeddag op zondag 25 april. We reden dus al een eerste ronde. Verdere verspreiding in Vlaanderen en hopelijk ook daarbuiten gebeurt in een tweede ronde. We besteden nog extra aandacht aan het boek in deze aflevering van *Volkskunst*.

In mei II. mochten we ons opnieuw verheugen op een publicatie. Dit keer ging het over de dansen uit Essen. Toen we 2 jaar geleden binnen het Vlaams Dansarchief het plan opvatten om een jubileumuitgave te maken met traditionele dansen uit Essen, kregen we de volledige medewerking van de Koninklijke Sint-Sebastiaansgilde. Al snel reden we de weg naar Essen en Kapellen quasi met de ogen dicht: repetities bijwonen, opname van tempo, werkvergaderingen in verband met dans- en muzieknotaties en uiteindelijk de keizerskroning en koningschieting. Parallel daarmee besteedden we in de werkvergaderingen van het Dansarchief de nodige aandacht aan verdere afwerking van dansbeschrijvingen, tekeningen en muziek. De uiteindelijke afwerking van zo'n bundel brengt nog heel wat praktische zorg met zich mee. Maar we kregen van hoofdman Fons Van Thillo 'carte blanche' en dus het volste vertrouwen.

Om de 3 jaar organiseert de Gilde een koningschieting. Wie bij deze koningschieting de hoofdvogel 3 keer op rij afschiet wordt keizer. Dat presteerde Jan Nelen, de echtgenoot van dansleidster May Anthonissen. Voor het eerst in haar rijke geschiedenis kon de Gilde met een keizer uitpakken. Op zondag 9 mei waren we getuigen van deze serene keizerskroning tijdens de plechtige eucharistieviering in Essen. Symbolen zoals de prachtige 'keizersbreuk' en de keizerstaf spelen tijdens de

viering een belangrijke rol. Keizer Jan kreeg de zilveren 'keizersbreuk' of borststuk aan de schouders opgehangen. Daarna ging het in stoet naar het gildelokaal voor toespraken, een flinke pot gildenbier en de uitvoering van de Lansierskadril van Essen door de gilde.

Zo'n keizerskroning mag dan uniek zijn, het blijft steeds een viering van eenvoudige mensen. Ook bij die gelegenheid genoten we van de sympathieke sfeer en gemoedelijkheid waarmee gildebroeders en gildezusters gasten verwelkomen. Twee weken later mochten we mee opstappen naar de weide voor de koningsschieting. Ondertussen was de jubileumuitgave 'Dansen uit Essen' van de pers gerold: een mooie bekroning van de inspanningen geleverd door de Gilde en de medewerkers van het Vlaams Dansarchief en IVV. Ook over dit werk meer bijzonderheden elders in 'Volkskunst'.

Tot zover de feiten. IVV blijft presteren met beperkte vrouw- en mankracht en een minimum aan materiële middelen. Wellicht door die beperking vinden we tal van medewerkers en sympathisanten op onze weg. Omgekeerd, volgen we ook gedeeltelijk de weg van medespelers in het veld. IVV is geen machtige organisatie. Wij vormen voor niemand een bedreiging. Onze expertise is wat ze is en kan alleen beter worden door dienstverlening aan de sector.

Enige overweging bij het beleid in het land van het immaterieel cultureel erfgoed kan niet achterwege blijven. Het gaat hierbij zowel om de kleren als om de keizer; meer bepaald: welke kleren voor welke keizer? We kennen allemaal Hans Christian Anderson's verhaal 'De Nieuwe Kleren van de Keizer'. Een hovaardige keizer wou zich een gewaad aanmeten dat alle verbeelding overtrof. Pientere onderdanen wilden de keizer in al zijn trots beetnemen. Ze maten hem een zogenaamd prachtig gewaad aan over zijn ondergoed. In feite wilden ze de keizer doen geloven dat ze bezig waren met het weven van de mooiste kleren, bezet met goud en brokaat. De keizer was in het begin enigszins onwennig en wantrouwig, maar toen bezoeker na bezoeker hem prees voor zijn goede smaak en de schittering van zijn kledingstukken begon hij met meer en meer overtuiging

AANKONDIGING

Volksdansgroep Trawantel

In de schoot van de Asberghoeve, Asberg 2 te Westerlo, werd op 8 maart 2010 volksdansgroep "Trawantel" opgericht.

De doelstellingen zijn het bewaren, verspeiden en vertonen, in binnen- en buitenland, van "Vlaamse Volksdansen", zowel traditionele als nieuwe creaties op traditionele volksmuziek. Ook stellen ze zich tot doel het bewaren en vertonen van de Trawantel zoals deze in Westerlo bewaard werd, en door overlevering nog steeds doorgegeven en gedanst wordt.

Het "Westels Volksorkest" zorgt voor een verantwoorde begeleiding van de dansen.

Algemeen Verantwoordelijke:

- Danny Huygens, Leyse Hoevestraat 26 te 2260 Westerlo
- 014/547809 - 0497/ 537364 - e-mail: daniel.huygens@telenet.be

Aan het festival wordt deelgenomen door internationale en plaatselijke groepen die alle lagen van de bevolking vertegenwoordigen. Het viel Etienne op dat ook de groepen uit de armenwijken kunnen deelnemen. Zo'n 1500 mensen in deze stad van 35.000 inwoners leeft er onder de armoedegrens. De zorg voor deze mensen gebeurt door de 'Banco de Amizade', of Bank van de vriendschap. Er is in 2002 gezorgd voor de bouw van een nieuw opvangtehuis, dat geleid wordt door Donna Lady.

Sedert 1992 is er bij Etienne een sterke vriendschap gegroeid met dit opvangtehuis dat vooral aandacht heeft voor de armsten der armen. Sinds 2000 is Etienne het project financieel gaan ondersteunen. Financiële steun maakt immers mogelijk dat de opvang steeds verbetert(*). Het nieuwe opvangtehuis staat onder meer in voor hulp en ontspanning, doop- en communiefeesten, enz.

Maandag 15 maart ontving Etienne een e-mail van de groep 'Os Chimangos' waarin gemeld wordt dat Donna Lady haar erkentelijkheid voor de inzet van Etienne uitdrukt en tevens vraagt of hij toelating wil geven dat het nieuwe paviljoen zijn naam zou dragen.

Een hele verrassing voor Etienne Vankeirsbilck, die vereerd is met de waardering voor zijn inzet.

Als de omstandigheden het toelaten, reist onze secretaris binnenkort af naar Brazilië voor de inhuldiging van 'Casa Etienne Vankeirsbilck'! Een perfecte illustratie bovendien van het feit dat volkskunst bijdraagt tot (h) echte vriendschap over landsgrenzen heen.

Etienne, een welgemeend proficiat vanwege de redactie van Volkskunst.

(*) Wie het project wil steunen, kan terecht bij Etienne Vankeirsbilck (vankeirsbilck.etienne@belgacom.net) – er gaat geen eurocent verloren aan tussenpersonen.

Marcel Oelbrandt

■ ■ ■

te geloven in het opzet en nam hij fantasie voor werkelijkheid. Hij organiseerde een plechtige ommegang door de stad om zijn pracht en praal te etaleren. De burgers vroegen zich verbaasd af waarom de keizer in zijn ondergoed voor zijn volk wou verschijnen. Maar niemand waagde het een opmerking te maken. Uiteindelijk gierde een kind het uit: ... de keizer draagt geen kleren ...! Het ijs was gebroken. Iedereen barstte terstond in een onbedaarlijk lachen uit. De keizer snelde in allerijl naar zijn paleis. Hij ging voortaan bescheidener met zijn volk om.

We kunnen de keizer uit het verhaal beschouwen als het skelet van een gemeenschap. De keizer geeft leiding, coördineert, inspireert en ondersteunt, en dat met verantwoorde middelen, niet ten koste van de gemeenschap. De kleren staan symbool voor de omkadering, hoofdzakelijk de belangloze inzet van vrijwilligers aan de basis. En wat hebben we nodig voor het behartigen van immaterieel cultureel erfgoed? Alleszins geen keizers die hoog verheven boven de sector beleidsbeslissingen nemen. We houden vooral van keizers die zich laten inspireren door hun intense contacten met het werkveld. We hebben geen nood aan een professioneel elitecorps dat subsidies vergooit aan overdreven structurele investeringen. We hebben ook geen nood aan een multiplicatie van keizers, wel aan een hechte samenwerking in wat ons allen bindt: de rijkdom aan attractieve volkscultuur die Vlaanderen typeert.

Onze minister zet haar verkenningronde verder. Het Agentschap heeft oog en oor voor de noden. Dat schept hoop, maar geen zekerheid in een crisistijd van besparingen. IVV volgt alvast de glazen huis politiek. Wij staan open voor een brede samenwerking in alles wat volkseigen cultuur gestalte geeft. In deze aflevering van Volkskunst stellen we meerdere publicaties voor: stuk voor stuk producten van belangloze inzet. Maar wij kunnen alleen signalen geven, geen beslissingen nemen of forceren. Ons blijft dus voorlopig enkel de prachtige tekst van Peter Koelewijn:

*... Alles wat van waarde is, is weerloos
En al wat weerloos is, is zo fragiel
Ga met waardigheid om met die waarde
Want dat bepaalt de waarde van je ziel ...*

Gert Laekeman
Voorzitter IVV

Illustratie:

De Nieuwe Kleren van de Keizer: Koninklijke Bibliotheek Brussel.

VERSLAG

Voorstelling boek 'Van hoed tot ondergoed'

Op 21 april werd in Erfgoedhuis Kortenbergh 'Van hoed tot ondergoed – Streekdrachten in Vlaanderen' voorgesteld.

Katrien De Vreese van Davidsfonds Uitgeverij overhandigt het eerste exemplaar aan redacteur Henri Vannoppen.

Het belang van het boek wordt geschetst door Gert Laekeman en Katrijn D'hamers. De IVV-voorzitter (boven) prijst het werk van de Streekdrachtencommissie en medeauteur Katrijn D'hamers (onder), tevens medewerker van FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, ziet in het boek een voorbeeldfunctie voor andere erfgoedorganisaties.

Zes medeauteurs laten zich op de gevoelige plaat vastleggen. Van links naar rechts: Katrijn D'hamers, Ilse Bogaerts, Henri Vannoppen, Maria Rütten, Etienne Vankeirsbilck en Gerda Steenkiste-Pil. Geert Pauwels, de zevende medeauteur, was verontschuldigd wegens de jaarlijkse Algemene Vergadering van Koninklijke Volkskunstgroep Reuzegom vzw.

Om cortse te genesen.

Neemt een half can soete melck, welt (kook) die eerst en dan giet daer een vierden deel wijneckx in en dat drinckt dan; so gij daer van over geeft so sal die cortse gewis gedaen sijn met godt.

Besluit:

Zijn we er op vooruitgegaan of bevinden we ons nog steeds in middeleeuwse toestanden?

Er is een sociale zekerheid die een deel van de kosten voor zich neemt en er zijn veel meer geneesheren en specialisten dan vroeger. Alleen zijn de toegepaste middelen en de wijze waarop de zieken behandeld worden, nog steeds niet aangepast. Een pilleke voor dit en een spuitje voor dat, nodeloze onderzoeken, doorverwijzingen en lange wachtlijsten laten nog steeds de zieke in de wind staan. Zal er ooit een verandering in komen of gaan we terug naar af?

Dit kan allemaal kwakzalvertaal zijn, laten we het maar bij de huidige middelen houden: baat het niet dan schaadt het niet!

Jos Van Eyken

Illustraties uit "Den Nederlandtschen Hovenier"

INTERNATIONAAL

Opvangtehuis in Brazilië genoemd naar Etienne Vankeirsbilck.

Etienne Vankeirsbilck is niet alleen secretaris van het IVV. Hij is ook medeoprichter en mede-ondervoorzitter van IOV (Internationale Organisation für Volkskunst). In die functie reisde en reist hij de hele wereld af, en zijn hem reeds diverse internationale onderscheidingen te beurt gevallen. Aan dat lijstje is nu het 'Casa Etienne Vankeirsbilck' toegevoegd, een opvangtehuis voor armen in Brazilië.

Etienne was in 1992, 2000 en 2004 te gast op het internationale folklorefestival 'Festa Mundial do Folclore' in Caçapava do Sul. Dit stadje is gelegen in het uiterste zuiden van Brazilië, in de provincie Rio Grande do Sul. De organisatoren van het festival zijn leden van de plaatselijke groep 'Os Chimangos'. Zij stelden hem niet alleen aan als artistiek adviseur van het festival, verantwoordelijk voor de selectie van de Europese groepen, maar lieten hem ook kennis maken met de plaatselijke bevolking.

Om Hooft-pijn uyt koude te verdrijven.
 Neemt Camille-bloemen, Genever-be-
 sien, Wijnruyt, Majoleyn van elck een
 handt vol / die sleyn gesneden maecht hier
 van een sackje / 't welck met steken door-
 naept is / ziedt dit even op in Wijn en leght
 het op 't Hooft.

- Om wonden te stelpen werd Wintergroen ingezet.
- Tenslotte wordt Walwortel (kruidvlier) gebruikt om te ontlasten, en het helpt ook tegen jicht.

Voor de Fijck of Worm in de Vinger.
 Leght Water - pattigh met Hoender-
 dreck op de Vinger / of neem Swavel,
 Looch, Azijn, menght dit onder malkan-
 deren en leght het op.

Enkele van deze recepten:

Voor quade oogen.

Neemt voor eenen stuyver oogsteen en neemt een ey, siedt dat hardt, hardt; gesoden sijnde maecht dat ey warm los en neemt die dorn uut en doet die oogsteen daer in ell dan sal die oogsteen smelten en neemt een doecxken en vringt dat nat daer uut in een cumpcken oft becke en daer mee sult gij u ogen wassen

Tegen tantpijn.

Neemt eenen nieuwen tychelsteen maecht dien heet int vier en dan neemt swart tafellaken maecht dat nadt, dat sult gij op den heeten steen leggen en daarop sult gij u hooft leggen met de sijde daer gij die pijnen in hebt, met den mondt een weynich open en deckt u hooft toe.

Om de buyckloop te stoppen.

Neemt verkens voetten en die int vier en verbrant die; als gij verbrant syn neemse wederom uut dit vier; slaet se stucke, doet die in stercken asyn en drinck daarvan; de loop sal betere.

Hier is het allemaal om te doen: levende voorbeelden van geslaagde reconstructies van traditionele Vlaamse (en voor de foto ook Bretoense) streekdrachten. Volkskunstgroep Reuzegom (boven) stal de show en voor de gelegenheid was IVV-secretaris Etienne Vankeirsbilck (rechts) uitgedost in een Oost-Vlaamse klederdracht.

Ter gelegenheid van Erfgoeddag (25 april) hadden de medewerkers van Erfgoedhuis Kortenberg een mooie tentoonstelling opgebouwd, volledig gewijd aan IVV's prestigieuze streekdrachtenboek.

PUBLICATIES

Dansen uit Essen

'Dansen uit Essen' is de jongste publicatie van het Vlaams Dansarchief. De bundel kwam tot stand via een intense samenwerking met de Koninklijke Sint-Sebastiaansgilde van Essen'.

In de inleiding geeft Jan Suykerbuyk ons een historisch beeld van de beroerde tijden waarin de gilde ('t Gild) ontstond. We krijgen vervolgens een beeld van de evolutie in de kledij gedragen door gildebroeders en -zusters. Vooraleer tot de dansbeschrijvingen over te gaan, kunnen we ons nog verdiepen in de geschiedenis, de structuur en de organisatie van de Essense Sint-Sebastiaansgilde.

Gert Laekeman overhandigt een proefdruk van de bundel 'Dansen uit Essen' aan hoofdmann Fons Van Thillo. Keizer Jan en echtgenote May Anthonissen (tevens dansleidster) kijken met belangstelling toe.

gilde wat dansleiding betreft. Andrea en Johnny hadden oor voor de bekommernis van hoofdmannen Jules Tax en later Fons Cruysberghs om de Kadril van Essen te reconstrueren. Aan de hand van filmbeelden,

*Uitgave van het
Instituut voor Vlaamse
Volkskunst*

*54 pagina's
kostprijs 8 euro*

*een nuttige
aankoop voor wie
het dansrepertoire
wil verruimen of een
geschenk wil geven.*

*bestelling, afhaling en
verzendingskosten: zie
bladzijde 8 en colofon*

Onze medewerkers
Andrea Sterck en Johnny
Ooye gaven jarenlang
ondersteuning aan de

Voor brandende Koortsen.
Neemt Huys-loock, Suringh, Porcelayn, Endivie, Børnagie van elck een handt vol / Tamarinde anderhalf loot / Akeleyen-zaet een half loot / koocht dit in Garsten-water tot een pint / door gedaen zijnde / doet'er Sproop van Suringh vier loot by / en dynckt hier van.

- Witte Gentiaan werkt als tonicum, opwekkend diuretisch en purgerend.
- Eveneens purgerend en vochtafdrijvend werkt de hazelwortel
- Tegen zwellingen in mond en keel werd gegorgeld met holwortel in azijn of water gekookt.
- Tegen kwade geesten werd ook Hipericon (Sint-Janskruid) ingezet, tegen nierstenen en pijnlijke gewrichten eveneens.

Voor de derden-daeghsche Koortsen.
Neemt Gentiaen, Wortel van Mansooren, van elck een loot / Carduus Benedictus, Centaurea, Chamedrijs, Hysoop van elck een handt vol / koocht dit in Water en Wijn van elck een mengen tot de helft / dynckt hier van alle morgen / een roemertje vol / en blijft daer op leggen zweeten.
Een ander.
Neemt Gentiaen, Carduus Benedictus, Aluyn, Salpeter van elck een vierendeel loots / en geeft dit in vier repfen voor het aenkomen van de koofts in.

- Tegen aderspat en scheurbuik hielpen Lepelbladeren.
- Bij ontstekingen werd Malve (groot kaarsjeskruid of pappelen) als plaaster gebruikt
- Schelkruid (stinkende gouwe) werd bij bijna alle ziekten ingezet.
- Sennegroen (zenegroen) werd in dranken gedaan om wonden, breuken en kneuzingen te laten genezen.

Pas later in de Middeleeuwen, in de 14de eeuw, kwam ook rode Franse wijn naar ons land. In vergelijking met bier was wijn duur en dus een luxe drank.

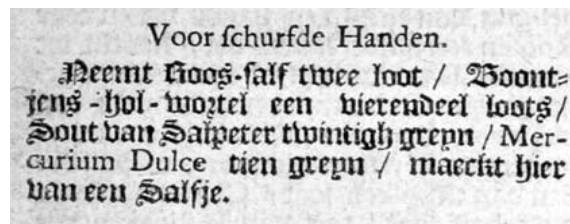
De bekende mede, een gegiste honingdrank, was toen al zeer zeldzaam in ons land.

Er werd ook nog gewoon water en melk gedronken. De middeleeuwers wisten wel dat water vervuild kon zijn. Er werd in ieder geval ook mee gekookt en het eten werd er mee gewassen.

Melk werd vooral verwerkt tot boter en kaas, maar karnemelk, room, wei en wrongel werden gedronken, of er werd pap en brij van gekookt.

Het bewaren van voedsel was een zeer zware opgave en resulteerde meermaals in eten of drinken van slecht voedsel.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de mensen ziek werden. De mensen aten niet gezond en hadden geen verwarming. Als een patiënt dan ziek was en geen geld genoeg had voor een dokter, dan kwam de kwakzalver bij de patiënt. Aan de hand van urine, bloed en allemaal andere manieren constateerde de kwakzalver welke ziekte hij had. De middelen tegen de ziekte had de kwakzalver ook niet altijd, sterker nog, hij wist soms niet eens welke ziekte het was. De bekwame huisvrouwen zorgden voor middeltjes om hun gezin en personeel te beschermen. In de medicale tuin werden kruiden geplant die in de huismiddeltjes werden verwerkt.

- Voor vrouwenkwaaltjes werden Angelica (grote engelwortel), Bijvoet (alsen) en Kamille en Hypericon geteeld, sinnau (leeuwenklauw) helpt vrouwen in verwachting te geraken.
- Voor het behandelen van brandwonden werd Aloe aangeplant, en werden ook de groene bladeren van Hipericon gebruikt.
- Tegen buikpijn, hoofdproblemen en koorts werd Carde Benedict (Carduus Benedictus) gebruikt.
- Tegen wormen, vergif en steken werd Galligan (sneeuwkllokje) gebruikt. Het verhoogde eveneens de melkafscheiding.

muziekopnamen en constructieve contacten met de gilde zetten Andrea en Johnny een beschrijving op papier. De Kadril van Essen prijkt nu als pronkstuk in de uitgave. Een ander pronkstuk is de Lansierskadril van Essen. Het gaat hier over een eigen historische versie gedanst in de gilde. Ze lijkt op de Lansierkadril van Diest, maar met toch duidelijk lokale accenten. Dat komt ook tot uiting in de muziek, traditioneel overgeleverd van muzikant tot muzikant en in 1955 genoteerd door Guillaume Oerlemans.

Naast deze twee pronkstukken vinden we in de uitgave ook gemeenschapsdansen zoals Jan Piddewit, Klepperwals, Kribbel, Mieke Stout en Polonaise: stuk voor stuk eenvoudige gemeenschapsdansen die zeker het verspreiden waard zijn. Uit fotomateriaal blijkt dat ze al sinds de 20-er jaren worden beoefend in de gilde.

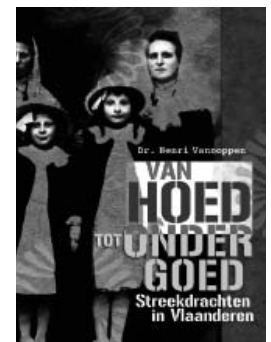
■ ■ ■

Van hoed tot ondergoed

Hoe evolueerde de mode de afgelopen eeuwen? Waren er grote verschillen in klederdracht tussen de verschillende provincies? Waarom droegen arme mensen klompen? Wat is passende kledij voor een huwelijk? Welke invloed hebben streekdrachten op de mode?

In april verscheen het nieuwe boek 'Van hoed tot ondergoed', dat kan besteld worden aan de prijs van **37,50 euro** (excl. port).

Van hoed tot ondergoed: kledij is een belangrijk onderdeel van ons dagelijks leven. Het boek reist door de geschiedenis en behandelt alle aspecten van onze klederdracht van de middeleeuwen tot nu in een sociologisch, geografisch en thematisch luik. Wat je draagt, hangt niet alleen samen met je persoonlijke smaak, maar ook met je beroep en de gelegenheid. Ontdek hoe deze tradities evolueerden doorheen de geschiedenis. Lees alles over oude Vlaamse kledingstukken, zoals klompen, de blauwe kiel en een faas. Ga op zoek naar de verschillen en gelijkenissen in kledij tussen de verschillende provincies. De gevarieerde, complete inhoud en de vele, verhelderende illustraties maken van Van hoed tot ondergoed het standaardboek over streekkledij in Vlaanderen. Het boek is bovendien het resultaat van een unieke samenwerking tussen verschillende onderzoekers die elk expert zijn in hun vakgebied.

Uitzonderlijk boekenaanbod blijft behouden

'Streekdrachten in onze gewesten': in 2010 aan **21 euro**.

De laatste exemplaren van het eerste boek ('Streekdrachten in onze gewesten', 1994) worden in 2010 verkocht aan de **liquidatieprijs** van **21 euro** (excl. port).

Geniet van deze liquidatieprijs van een boek, algemeen erkend als standaardwerk, dat in de catalogus van IVV tot nu toe vermeld stond aan de prijs van 42 euro (excl. port).

Pakket van de 2 boeken: 50 euro!!!

Wie de twee boeken ('Van hoed tot ondergoed' en 'Streekdrachten in onze gewesten') in één pakket aankoopt, geniet van een **superaanbod** van **50 euro** (excl. port).

■ ■ ■ Portkosten

Voor 2010 gelden volgende tarieven (binnenland) bij de verzending van bundels en boeken:

A) 1 of 2 publicaties (alles, behalve de boeken Streekdrachten, Vliegend Vendel en Gentse contradansen), verstuurd als niet-genormaliseerd formaat (max. 230x350mm, dikte 30mm):

- tot 350g: € 3,00
- tot 1kg: € 4,50

B) 3 of meer publicaties, of 1 exemplaar van de boeken Streekdrachten, Vliegend Vendel en Gentse contradansen, verstuurd als kilopost:

- per zending van 2 kg: € 7,00

Je kan de portkosten uitsparen door je bestelling (liefst na afspraak) af te halen :

- in het secretariaat of bij de besteldienst (zie colofon).
- in Erfgoedhuis Kortenbergh, Dorpsplein 16 te 3071 Erps-Kwerps (enkel voor de boeken streekdrachten!)

VOLKSCULINAIR

Medische recepten uit de Middeleeuwse tuin

In tegenstelling tot de armen was eten voor de rijken een belangrijke bezigheid. Het menu was zeer uitgebreid. Feesten namen in hun leven een belangrijke plaats in. Ze aten niet veel groenten maar vooral veel vlees: schaap, runder- en varkensvlees, konijn, eend, duif, reebout en wild zwijn.

De rijken hadden een kok in dienst. Er werd veel tijd besteed aan het klaarmaken van het eten. Naast de grote kookpot boven het haardvuur konden ze ook vlees grillen en ze hadden ook ovens. De dieren werden gekookt, opgevuld en weer toegenaaid, met veel kruiden zoals peper, saffraan en kaneel om bijna bedorven voedsel te verdoezelen. Voor een middeleeuws banket konden lekkernijen als zwaan, reiger, pauw, walvis, bruinvos of zangvogels op het menu staan.

Geurige kruiden werden in de Middeleeuwen gebruikt om het voedsel een speciale smaak te geven, laat ons maar zeggen om bedorven eten te maskeren.

Groenten zoals rapen, prei, uien en kolen werden in potten bewaard om later de soepen en stampotten aan te vullen.

De Medicinale Kruyt-Hof met	
Angelica	Hipericon
Aloë	Lepelbladen
Byvoet	Malve, Pappelen
Camillen	Schelkruyt
Carde Benedict	Sinnau
Centaurea	Senegroen
Galligan	Wintergroen
Gentian	Walwortel
Hafelwortel	
Heemftwortel	
Holwortel	

De mensen dronken vooral thuis gebrouwen bier en dat in flinke hoeveelheden. Het van gemoute gerst gebrouwen bier was niet sterk. Het bier werd gemengd met kruiden, de zogenaamde "gruit", een mengsel waarin vooral gagel zat. Deze kruiden gaven het bier meer smaak en zorgden ervoor dat het langer houdbaar was. Vanuit het buitenland werd in de loop van de 13de eeuw de hop geïntroduceerd, die het bier een aparte smaak gaf en ervoor zorgde dat het nog langer goed bleef. De abdijen en kloosters konden wel sterkere bieren brouwen.

De rijkere mensen in de middeleeuwen dronken wijn. Het was meestal de via de Rijn en Maas aangevoerde witte Moezel- of Rijnwijn.

Midzeelhoefveesten 2010

*Internationale folklore en het oude Vlaamse boerenleven in
Sint-Katelijne-Waver*

Van donderdag 29 juli tot dinsdag 3 augustus is de Tsjechische dansgroep Mala Rusava uit 'Bystrice pod Hostynem' te gast bij Volkskunstgroep Tijl Uylenspiegel. De internationale banden worden aangehaald, Europese inwoners maken kennis met elkaars rijke tradities en volksleven.

Op zaterdag 31 juli is er een avondvoorstelling met de Tsjechische folkloregroep 'Mala Rusava', 'Magnolia Secret Tribal Bellydance Group' en 'Volkskunstgroep Tijl Uylenspiegel' op de prachtige site van de Midzeelhoeven. (Midzelen 25 te Sint-Katelijne-Waver). Sfeervolle optredens, in aangepaste klederdracht, die u zeker moet komen bewonderen! Aansluitend kan jong en oud mee dansen tijdens het verbroederingsbal.

Op zondagnamiddag 1 augustus kan je in Sint-Katelijne-Waver de nostalgie en charme van het vroegere hoeveleven ontdekken op de site van de Midzeelhoeven. De optredens van 'Mala Rusava', 'Tijl Uylenspiegel' en muziekgroep 'ENKK' staan garant voor een gezellige, volkse zondagnamiddag.

Vanaf 13u kan je allerlei oude ambachten bekijken zoals kantklossen, stoelen biezen, ploegen, koren pikken, en nog veel meer. Bewonder de oude werktuigen die vroeger op de hoeve gebruikt werden, maak kennis met de hoevedieren en maak een ritje met de huifkar!

Er is animatie voor jong en oud, zoals een springkasteel, internationale folklore, volksmuziek, volksdans, kinderanimatie en nog veel meer. Neem een kijkje bij de compostmeester, de imker, de kruidentuin en het weerstation. Bezoek het Groentemuseum ('t Grom) en tal van infostanden van lokale verenigingen.

Proef van ambachtelijk gebakken hoevebrood en andere authentieke lekkernijen, en geniet van een frisse pint met zicht op al dit moois!

Dit evenement wordt georganiseerd door Toerisme Sint-Katelijne-Waver vzw in samenwerking met het Groentemuseum ('t Grom), heemkundige kring Erf en Heem en volkskunstgroep Tijl Uylenspiegel en met medewerking van gemeentebestuur Sint-Katelijne-Waver.

Zowel op zaterdag als op zondag is de toegang gratis !

Meer info: www.toerismeskw.be – www.tijl-uydenspiegel.net

VOLKSMUZIEK

Bach en de Volksmuziek

Of ... een gesprek met Fred Brouwers over muziek.

"Kom, we gaan samen een lekkere koffie drinken. Het is middag en dan is de koffiebar open." zegt Fred Brouwers me, wanneer hij mij stipt op tijd komt ophalen aan de dienstingang van het VRT-gebouw. Fred is 'het gezicht' van de Koningin-Elizabethwedstrijd en hij heeft voor ons even zijn voorbereidingen hierop gestaakt.

Eén tafeltje is er nog vrij. Er wordt druk gepraat en gekletst. Ik kan het onderwerp wel raden. Collega Siegfried Bracke verlaat vandaag de VRT voor de politiek. Er is verbazing bij de enen, anderen 'zagen' het aankomen. Piet van Roe zal tevreden zijn, denken we. Zo zal het gemakkelijk saneren worden.

De sanering bij de VRT is echter niet de aanleiding tot ons gesprek. Wel de opvoering van de 'Joannes Passe van Bach oep vroëdag 26 miët in d'oëfdkerk van Leive, Sinte Pieeter'. In het 'Leives' dan nog wel. Fred Brouwers zorgde voor de vertaling.

Volgens sommigen is het een heiligschennis, volgens anderen dan weer extra ontroerend. Zulke vertaling en uitvoering roepen inderdaad vragen op. Ik denk ook aan de discussies die er binnen de volkskunstwereld gehouden worden tussen de voor- en tegenstanders van nieuwe dansen of vendelspelen, van moderne bewerkingen van oude dansen.

"Neen, ik heb geen enkele negatieve reactie gehoord" zegt Fred. "Ik zie er ook geen enkele aanvaardbare reden voor. Bach schreef zijn muziek op teksten en verhalen van het volk. Ik ben er zeker van dat ze vroeger in het Saksische dialect van Leipzig zullen geklonken hebben. Moest dat in het Hoch Deutsch zijn? Zingt ieder vogeltje niet zoals het gebekt is? Bach zal dus zeker geen bezwaar maken tegen een vertaling naar het Leuvens, toch ook een volkstaal. Is dat zo vreemd?"

We praten kriskras verder over bewerkingen van kunst. In hoeverre mag je bijvoorbeeld afwijken van de oorspronkelijke tekst? Gaat men hier soms niet te ver?

“Dat klopt”, zegt Fred. “Ik heb de oorspronkelijke evangelietekst zeer nauwgezet gevolgd. Luister maar”:

*En den hoeëgeprister vroeg Jezus noo z'n discipele en zenne lieër.
En Jezus antwaude:*

*Ik 'em vroë, en in d'aupenboor geklapt vei den ieële wieëreld.
Ik 'em altoëd onderweize in 't schaul en in den tempel, wo dad
alle Jaude boieënkaume, en ik 'em noent niks in 't geniep gedon.
Vei wa vroegde me da naa? 't Was meschin bieëter
da g'et vroegt on doë da me beizeg g'hoeëd 'emme!
Doë weite wa da'k gezieëd 'em!*

Hij zegt het met pretlichtjes in zijn ogen. Maar dan komt de ernst naar boven. “Anderen denken er anders over. Jan Rot heeft twee passies in het Nederlands vertaald. Maar hij ging er van uit dat de tekst niet als een woordelijke vertaling klonk maar hoe je het nu zou zeggen.

Die benadering kan een bijzonder moderne en indringende tekst opleveren, waarbij je echt een inspanning moet doen om door te dringen in de tekst en zo de oorspronkelijke tekst misschien zelfs nog beter te begrijpen.

Een prachtig voorbeeld hiervan is de bewerking van 'Haydns: Zeven laatste woorden van Christus aan het Kruis' van Het Ensor strijkkwartet en Dimitri Verhulst. Het zijn zeven prachtige instrumentale meditatie's, bedoeld voor de periode van de vasten. Het Ensor strijkkwartet wou deze muziek loskoppelen van het religieuze gegeven en de 7 laatste woorden benaderen vanuit de dagelijkse realiteit. Dimitri Verhulst schreef dan zeven verhalen met de zeven woorden als leidraad. Het gaat dan wel over lijden en dood, maar van het kruis is er helemaal geen sprake meer.”

En Fred praat verder: “Er is nog een zeer goede reden waarom bewerkingen van muziek uit die tijd meer dan toegestaan zijn. Barokmuziek werd niet voor ‘de eeuwigheid’ gecomponeerd, maar voor een bepaalde gelegenheid. Het publiek hoorde ook veel liever nieuwe werken dan oude. Daardoor moest de componist voortdurend blijven produceren. Men zag geen enkel bezwaar om oude werken opnieuw onderhanden te nemen, of die nu zelf geschreven waren of door iemand anders. Er was een grote behoefte aan ‘gebruiksmuziek’, bewerkingen werden enorm gewaardeerd en dus ‘bewerkte’ men graag. Dat ging zelfs zo ver dat men bij het componeren stukken van andere componisten overnam. Als Bach een nieuw stuk componeerde, was het zeer goed mogelijk dat hij er plots een stukje Vivaldi ‘tussenlapt’. Niemand had er bezwaar tegen.

FEESTEN & FESTIVALS

Festivalzomer

Overal ter wereld zijn verenigingen of instellingen van het genre IVV bezig met de zorg (het stille studiewerk) voor het deel van immaterieel cultureel erfgoed, dat wij volkskunst noemen.

In alle landen ook zijn er folkloregroepen bezig met de ontsluiting (het tonen aan het publiek) van ditzelfde cultureel erfgoed.

De komende maanden zullen weer tal van buitenlandse gasten hun beste beentje voorzetten op Vlaamse podia. Ga dat zien, en geniet ook van de Vlaamse topgroepen, die weer present zullen zijn tussen de uitheemse pracht.

9 - 16 juli	Wereldfestival voor Folklore - Schoten	www.festivalschoten.be
14 - 21 juli	Int. Folklorefestival - Marcinelle	
21 - 25 juli	Europeade - Bolzano, Italië	www.europeade.eu
22 - 27 juli	De Pikkeling - Aalst	www.faluintjes-pikkeling.be
23 - 27 juli	Dans- en muziekfestival - Jambes	www.festijambes.be
31 juli - 1 aug	Int. Folklorefestival & Hoevefeesten - Sint-Katelijne-Waver	www.tijl-uylenspiegel.net
31 juli - 2 aug	Int. Folklorefestival - Moerbeke	www.folklorefestival-moerbeke.be
6 - 10 aug	Int. Folklorefestival - Westerlo	www.diespelewei.be
6 - 12 aug	Int. Folklorefestival - KA-dans	www.ka-dans.be
12 - 15 aug	Int. Folklorefestival - Hasselt	www.boezeroenen.be
12 - 18 aug	Int. Folklorefestival - Edegem	www.folklorefestival-edegem.be
18 - 22 aug	Int. Folklorefestival - Bonheiden	www.dekrekel.be
2011	Motterieën Int. Folklorefestival - Dilbeek	www.vdgpajottenland.be
2011	Int. Folklorefestival - Hoogstraten	www.gelmelzwaaiers.be
2011	Wereldfolklorefestival - Izegem	www.wereldfolklore.be
2012	Drieskes Kerremes - St-Gillis-Waas	www.drieskenijpers.be

op het dier. Plots springt de kangoeroe weg, maar hij heeft de jas van de man nog aan. In de jas zitten het geld, de pas en de autosleutels.

(verhaal nr 28, opgetekend door Nele C. 16 jaar, Houtvenne.)

Ruig volk in Center Parcs

Een gezin gaat op vakantie naar Center Parcs. Wanneer ze in hun bungalow aankomen, zijn de vorige gasten nog niet helemaal klaar met inpakken. Het zijn nogal ruige types, motorrijders. De mannen zeggen dat het gezin gerust hun bagage mag laten staan en gaan zwemmen. Ze beloven weg te zijn tegen dat ze terugkomen. De vader vindt dit een goed idee en het gezin gaat zwemmen. Na een tijdje krijgt de vader schrik voor diefstal en denkt dat het toch niet echt verstandig was om al de bagage bij mensen die ze totaal niet kennen, achter te laten en dan nog wel bij zo'n ruige kerels. Ze gaan terug naar de bungalow. De mannen zijn weg en tot grote verbazing van de ouders hebben de mannen de bagage van het gezin uitgepakt en alles mooi op zijn plaats gezet en gelegd, het fototoestel van het gezin ligt op de kast en ze hebben zelfs de tandenborstels al netjes in de bekertjes in de badkamer gezet. De vader heeft zich blijkbaar in de mannen vergist.

Wanneer het gezin weer thuiskomt, laten ze hun foto's meteen ontwikkelen. Op enkele foto's staan die motorrijders met elk een tandenborstel van het gezin in hun achterwerk ...

(Verhaal nr 279 opgetekend door An R, 20 jaar, Asse)

Een vergiftigd geschenk

Twee jonge meisjes gaan voor de eerste maal zonder hun ouders op reis. Ze beleven de vakantie van hun leven. Natuurlijk leren ze ook jongens kennen. Het ene meisje is smoorverliefd en laat zich volledig gaan met haar nieuw liefje. Wanneer het uur van vertrek is aangebroken, is iedereen heel triest en nemen ze uitgebreid afscheid. De ene jongen geeft aan zijn dolverliefde vriendin een cadeautje en zegt dat ze het pas mag openen als ze op het vliegtuig zit. Als het zover is, opent het meisje vol verwachting het doosje. Wat vindt ze? Een ring rond het skelet van een rat en een briefje waarop te lezen staat: 'Welcome to the world of aids.'

(Verhaal nr 253, geen gegevens omtrent informant, Vorselaar)

Johan Lambrechts

De verhalen komen uit "Op verhaal komen, Moderne sagen en geruchten uit Vlaanderen"
2008, Stefaan Top en Uitgeverij Davidsfonds NV - ISBN/978-90-6306-573-7.

Was er bijvoorbeeld op zeker ogenblik geen viool aanwezig, geen probleem, de fluit zou wel overnemen. Van plagiaat en auteursrechten had men nooit gehoord. Dat kwam pas veel later, in de twintigste eeuw. Richard Strauss was de grote voorvechter voor de juridische bescherming van de componist. Als vandaag een jonge schlager-componist op elke uitvoering van zijn liedje auteursrechten uitbetaald krijgt, heeft hij dat te danken aan de commerciële zin van Richard Strauss."

Fred kent echter mijn liefde voor de volkskunst. De titel van dit artikel is 'Bach en de volksmuziek'. Hij weet wat ik verlang, het gesprek gaat verder. "Is de klassieke muziek schatplichtig aan de volksmuziek?" vraag ik hem.

"Natuurlijk", is zijn overtuigd antwoord. Mijn aandacht is nu meer dan gewekt. Ik ben nieuwsgierig naar wat volgt. Het verhaal gaat over Georg Philipp Telemann. Hij was een tijdgenoot van Bach en werd tijdens zijn leven als belangrijker beschouwd dan Bach zelf. Hij is vermoedelijk ook de meest productieve componist ooit. Als men hem vroeg waar hij zijn inspiratie vond, antwoordde hij stevast: ga naar de markt, en hou je oren open, daar hoor je de echte muziek!

Wat is dan het echte verschil tussen klassieke muziek en volksmuziek? Ik stip aan dat klassieke muziek de muziek is van de betere kringen, de hogere standen en klassen, dit in tegenstelling tot volksmuziek. Volksmuziek daarentegen is gebruiksmuziek. Men danst, men zingt hem bij het werk ...

Heb ik iets doms gezegd, vraag ik me af als het antwoord komt: "Klassieke muziek was vroeger ook gebruiksmuziek. Muziek diende of versierde het leven in de kerk, aan het hof, in de huiselijke kring en in de stedelijke gemeenschap. Nooit was het een doel op zich, het werd steeds in sociaal verband beoefend, dikwijls als achtergrond bij maaltijden en recepties... Wat we nu oude volksmuziek noemen werd gezongen en gespeeld en mondeling overgeleverd. Maar het waren individuen die het lied dichtten of de melodie verzonnen. Wat wij nu 'klassieke muziek' noemen, werd wel genoteerd.

Paul Rans zegt hierover het volgende: de betere klasse zong madrigalen en speelde huismuziek – geleerde componisten maakten gebruik van volksliedjes, dikwijls anoniem gemaakt door die leidende klasse. Veel van die liederen werden meerstemmig bewerkt (o.a. door Clemens non papa) en dan werden ze niet meer in kroegen of op boerenbruiloften gezongen, maar in de deftige burgerwoningen

Hoe het precies klonk, daarnaar is het sterk raden. Dat is de sensatie van het onbekende. Van één ding kunnen we echter zeker zijn. Hoe de muziek vroeger klonk, weten we niet. Maar waarschijnlijk is het nu veel beter. Nemen we als voorbeeld de Johannes Passie. Bach schreef ze in 1724 in drie maanden tijd. Veel tijd voor repetitie zal er niet geweest zijn. Of alle zangers en muzikanten op elke repetitie aanwezig waren valt ook te betwijfelen. De kwaliteit van de instrumenten en van de muzikanten kennen we ook niet.

Een mooi voorbeeld van de kwaliteit van de zangers werd humoristisch door Telemann verwerkt in één van de gelegenheids-koorstukken die hij schreef voor het lokale koor waar hij kapelmeester was.

Ich kann nichts ... ich kann nichts. Ich kann nichts ... laat hij het koor verschillende malen zingen. tot het verrassende slot komt: ich kann nichts ... als Dir loben."

Daarmee eindigt het boeiende gesprek en kon Fred terugkeren naar Klara en de voorbereiding op de Koningin-Elizabethwedstrijd. Het begon met de volkse vertaling van een klassiek meesterwerk. Maar uit het gesprek kwam ten volle tot uiting dat volksmuziek absoluut niet minderwaardig is. De schrijvers en componisten ervan hadden niet de muzikale bagage van de grote componisten, maar het materiaal dat ze afleverden werd door deze grote componisten overgenomen en heeft in vele gevallen de eeuwen getrotseerd.

Op de weg naar buiten bots ik nog op Sofie Lemaire. Voor mij is dat in de eerste plaats de kleindochter van dorpsgenoot-beeldhouwer Pol Lemaire, en niet de dame van Studio Brussel en het Glazen Huis. Zij is op weg naar haar studio van popmuziek. Men hoort wel eens zeggen dat dit de echte volksmuziek van vandaag is, want dat is waar de meeste mensen naar luisteren.

Ik vraag me af of Fred Brouwers met deze stelling akkoord is.

Johan Lambrechts

■ ■ ■

VOLKSVERHALEN

Moderne sagen en geruchten uit Vlaanderen

De vakantie staat voor de deur. Maar voor onze voorouders die in het landelijke Vlaanderen zeer hard moesten werken, was dat een ongekende luxe.

Ze werden in 'die goede oude tijd' ook bijna dagelijks geconfronteerd met veel zorgen en tegenslagen: ziekte van de veestapel, zeer hoge kindersterfte, ... Voor hen was er maar één oorzaak: de invloed van de kwade hand: van heksen, geesten, spoken, de duivel, ... noem maar op. In de ogen van die mensen waren de paters en pastoors een onontbeerlijke steun voor hen.

Maar nu, in de 21ste eeuw, is de situatie gans anders: er is straatverlichting, men moet 's nachts niet meer langs donkere en eenzame paden door de bossen wandelen, men gaat bijna niet meer te voet, men neemt de auto ... en men gaat op reis, al vanaf jeugdige leeftijd.

Toch zijn de angst en de zorgen niet helemaal verdwenen. Want de vrienden hebben allerlei verhalen van wat er allemaal kan gebeuren op reis. Er zijn de gevaren van het verkeer, ze nemen onbekende lifters mee, ze doen aan seks, ze kunnen besmet worden met het hiv-virus, ze horen over slecht voedsel in de fastfoodrestaurants, ... alles lijkt mogelijk.

De problemen van vandaag worden net zoals vroeger verpakt in reeksen sterke verhalen. Ze zijn waarschijnlijk niet gebeurd, maar ze hadden kunnen gebeurd zijn, en ze worden verteld als 'allemaal echt woare gebeurd'.

In de reeks '*Op verhaal komen*' heeft prof. Top een reeks van deze 'stadssagen' of 'urban legends' gebundeld.

We geven hier enkele voorbeelden mee. Lees ze, maar laat ze de pret van uw vakantie niet bederven.

De wraak van de kangoeroe

Twee koppels zijn met vakantie in Australië. Onderweg rijden ze met hun auto een kangoeroe aan, die versuft blijft staan. Ze stappen uit en beginnen foto's te maken van de kangoeroe. Ze gaan zelf ook naast het beest staan, dat nog steeds rustig blijft. Een van de mannen legt zijn jas

en kinderen volgens het model van 'les sabots français', denk maar aan onze Franse blokken.

De 2de industriële revolutie was ook in Cerfontaine voelbaar. In Cerfontaine had men de socialistische coöperatieve 'L'Espérance', een klompenmakersfabriek opgericht in 1898. De tegenpool was de 'Saboterie St.-Joseph' uit 1907, die katholiek was. Men noemde ze spottend 'Lausprèle', een woord geleerd van de socialisten in Charleroi. Het gehucht Lausprèle onder Acoz was volgens de inwoners van Charleroi een verafgelegen achterlijk dorpje op het platteland. Daar werkten alleen 'ezels'. L'Espérance haalde de grote prijs op de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1935. Ze stopte haar activiteiten rond 1950. De politiek speelde dan ook een rol in de klompenmakerij in Wallonië.

Besluit:

De klompenmakerij in Wallonië was niet zo oud. Ze ging terug tot de Franse tijd en onderging sterk de Franse invloed door de Franse modellen en via de Franse 'sabotiers', die in Wallonië werkzaam waren hetzij als Franse deserteurs in Porcheresse of als Franse arbeiders in Cerfontaine. De open Ardense klompen of de Franse blokken staan tegenover de gesloten Hollandse klompen. Beide musea zijn een bezoek waard, wanneer men meer wil weten over de klompenmakerij.

Maar meer nog vind je in de bijdragen van Maria Rütten in "Van Hoed tot Ondergoed".

Bibliografie:

R. HUYSECOM. Le Musée du Sabot de Porcheresse 'En passant par l'Ardenne avec mes sabots', 10 p.

Les maisonnettes de 1915 à Porcheresse (Daverdisse). Souvenirs des tourments d'un village. Uitgave Centre Georges Lemaire. Syndicat d'Initiative de Daverdisse, 1995, 56 p.

A. BALLE. Les sabotiers de Cerfontaine, 3 p.

Dansmelodiën uit de Vlaamse volksmuziektraditie.

Op dinsdag 18 mei 11. werd Hubert Boone's boek 'Dansmelodieën uit de Vlaamse volksmuziektraditie' boven de doopvont gehouden. Wie Hubert kent weet het: deze kanjer is een belangrijk stuk van en in zijn leven. Tijd dus voor een bespreking en reflectie.

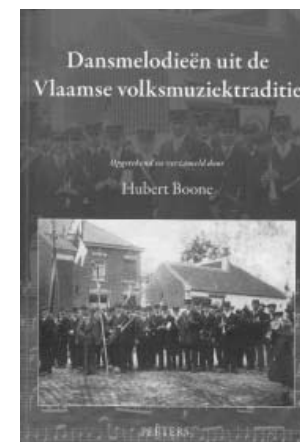
Bij de benadering van dit werk kunnen we 3 schuifkennis opentrekken: de auteur, zijn boek en de wereld waarin het werk terecht komt.

Hubert Boone heeft een lange staat van dienst opzitten. Laten we eerder van dienstbaarheid spreken. Wie met hem in contact komt voelt competentie, enthousiasme, gedrevenheid en warme, ongecompliceerde vriendschap.

Muziek is voor de auteur een ware passie. In de 70-er jaren konden we bij de betere platenboer de LP's vinden van het volksmuziekensemble de Vlier onder Huberts leiding. Later werd dat het Brabants Volksorkest. En nog later Limbrant, ondertussen op CD. Hubert heeft een fijne neus voor die pareltjes van volksmuziek, her en der tot stand gekomen uit het brein en de vingers van verborgen virtuozen of gewoon verdienstelijke muzikanten. Dat resulteerde in een interessant netwerk tot ver over de taal- en landsgrenzen heen.

Als wetenschappelijk medewerker aan het Muziek Instrumenten Museum greep Hubert de kans met beide handen om zich te verdiepen in de karakteristieken van allerlei volksinstrumenten. Hij kon zijn praktische benadering als actieve muzikant combineren met historische studie. Al vanaf zijn 14-jaar musiceerde Hubert als lid van de fanfare Sint-Stefanus in Nederokkerzeel. Zijn liefde voor dansmuziek bracht hem in contact met Renaat Van Craenenbroeck, een ander monument in de wereld van immaterieel Vlaams cultureel erfgoed. Renaat wist op originele manier eenvoudige melodietjes om te zetten tot beweging en de cirkel van vertolking naar dansen was rond.

Tweede schuifje: het boek. 'Dansmelodieën uit de Vlaamse volksmuziektraditie' ligt nu binnen ieders bereik. Hubert besteedt verdiepende aandacht aan vier basispassen. De mazurka: de dansvorm van de verliefden. Hij eist een wat hogere instap wat danstalent betreft. De polka: de ontstuijtheid zelve met een realistische drempel voor het

brede danspubliek. De wals: in het begin sterk gecontesteerd door de elite, maar snel alle harten veroverend met zijn veeleisende draaiende eenvoud. Tenslotte de schottisch: het valt moeilijk voor een danser om op de stoel te blijven zitten wanneer volksmuzikanten een schottisch aanheffen. Schottisch blijft een prima test om de verenigbaarheid te toetsen van beide partners op de dansvloer.

Naast de basispassen belicht Hubert in zijn boek meer dan 100 zogenaamde 'kleine dansjes': uitgelezen gemeenschapsdansjes die al bijna anderhalve eeuw trotseren. En ze hebben nog een lang leven voor zich, want ze worden door jong en oud met veel graagte beoefend tijdens volksdansbals, op het podium of gewoon tussendoor bij repetities. Nu we beschikken over een schat van melodieën ligt de weg open om met deze muziekjes iets te doen. Tal van nieuw gecreëerde dansen hebben op de eerste plaats een podiumfunctie. Het blijkt heel wat moeilijker om leuke gemeenschapsdansen met een lage drempel te creëren. Wie de handschoen wil opnemen schaft zich eerst het boek aan en gaat op zoek naar de ontwapenende eenvoud van makkelijk toegankelijke dansvormen en -figuren. Om het met de woorden van Pete Seeger te zeggen: *"it takes a genius to be simple"*.

Tenslotte trekken we de derde schuif open: de wereld waarin het boek terecht komt. Het getuigt van wat vrijwillige inzet vermag. Het kwam niet tot stand via een zwaar gesubsidieerd kanaal, wel via de niet aflatende inspanning van een enthousiaste auteur. Het boek zal ook niet via een gesubsidieerd kanaal verspreid worden. Het zal zijn weg vinden naar actievelingen die een warm hart hebben voor wat in dorpsgemeenschappen leefde en leeft: geen dure cultuur, maar lectuur en amusement op mensenmaat.

Gepassioneerd sprekend geeft Hubert Boone een interview aan een van de talrijk aanwezige persvertegenwoordigers.

Men maakte werkkloppen met een leder. Ze waren meestal een maat groter, want in de winter stak men er stro in. De zondagse klompen waren mooier afgewerkt, meer ceremonieel. De klompen van Porcheresse vonden hun afzet in de industriegebieden van Luik of Charleroi. Men kreeg 13 paar klompen voor de prijs van 12, denk aan de uitdrukking 'Dertien in een dozijn'. Wanneer er een paar klompen defect was dan was men met 13 voor de prijs van 12 eerlijk gediend.

In Charleroi wou men 'des sabots à corne'. Ook de Gilles van Binche hebben speciale klompen.

8. 'Galoches', klompen voor vissers, stropers en Amerikaanse soldaten

Galoches waren onderaan uit hout (hak en onderstel) en bovenaan gewoon een lederen schoen. Hiervoor had men bedrijven o.a. in Chanly bij Wellin. De 'sabots bottes' werden door de vissers aan de kust gebruikt en waren van leder voorzien. Er waren ook de 'sabots fraudeurs' voor de stropers. In de periode van het von Runstedtoffensief in 1945, waren er Amerikanen gelegerd in Porcheresse en men maakte kleine klompen als geschenken voor de Amerikaanse soldaten.

9. De klompenmakers feestten met Sint-Jozef

De feestdag van de klompenmakers was Sint-Jozef, de patroon van de houtbewerkers. Er werden dan bloemen geofferd voor het beeld van de heilige. Er waren ook wedstrijden die dag voor de mooiste klomp, of voor de snelst gemaakte klomp of voor de handigste klompenmaker.

II. Het 'Musée de la vie régionale' in Cerfontaine

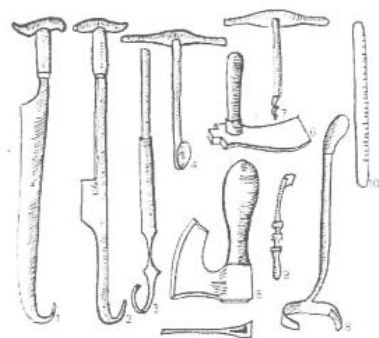
Dit museum is gevestigd in het vroegere station van Cerfontaine. Er is ook een klompenmakersatelier gereconstrueerd. Cerfontaine ligt in de provincie Namen in het kanton Philippeville in het gebied tussen Samber en Maas dicht bij de l'Eau d'Heure en de Franse grens.

1. Een eerder industrieel gestructureerde klompenmakerij met Franse invloed in Cerfontaine

Tussen 1793 en 1815 vonden we slechts 4 klompenmakers in Cerfontaine. Ze werkten voor de lokale markt. Tussen 1830 en 1835 vestigde klompenmaker Désiré-Joseph Ducarme zich in Cerfontaine. Hij centraliseerde de klompenproductie. De klompenmakers werkten thuis voor hem. Er was nog geen echte fabriek. Hij bracht ook Franse klompenmakers mee. Hij specialiseerde zich in klompen voor vrouwen

In 1889 waren de belangrijke klompenmakerdorpen in volgorde (kubieke meter hout per jaar verwerkt in de klompenmakerij) :

- Awenne: 1990
- Lavacherie: 490
- Porcheresse: 400
- Ochamps: 370
- Saint-Hubert: 300.

Het gereedschap van de klompenmaker in Wallonië

Rond 1920 waren er bijna 40 klompenmakerijen in Porcheresse. De laatste werkplaats sloot zijn deuren in 1947. In Luxemburg werd jaarlijks 4600m3 beuk, waarvan 400 in Porcheresse, omgevormd tot klompen.

5. De klompenmakers aan het werk in Porcheresse

De klompenmakers werkten oorspronkelijk in hun 'cabanes' of hutten in de bossen, later in klompenmakersateliers in het dorp. Ze werkten in Wallonië met berk en beuk, in tegenstelling met Vlaanderen, waar men meestal populier en wilg gebruikte. De gemeentebossen waren belangrijk om wissel te verzamelen om de klompen in een wissel te binden.

6. 'Planeurs', 'creuseurs' en 'fleuristes'

Bij de klompenmakers in Porcheresse was een duidelijke werkverdeling. Men had leerlingen, 'planeurs', 'creuseurs' en 'fleuristes'. Om de klompenmakersstiel goed te kenen, moest men volgens onze gids in Porcheresse 4 jaar actief geweest zijn bij een meester-klompenmaker. De 'planeur' deed het buitenwerk met de kapmachine. De 'creuseur' was de uitholler. Hij deed het binnenwerk van de klomp. Een apart beroep was dat van 'fleuriste'. Ze bracht de bloemen aan op de klompen. De 'fleuristen' waren vrouwen of oude mannen. Ze werkten ambulant en waren op weg van klompenmakersatelier naar klompenmakersatelier met hun doos met ritsen. De meeste vrouwenklompen waren zwart. Witte klompen werden gerookt in de schouw.

7. De 'sabot ardennais' tegenover de 'sabot hollandais'

De 'sabot ardennais' is laag, licht en vrij open, Ze doen me denken aan onze 'Walinetjes' of Franse blokken. Daar tegenover staat de 'sabot hollandais', hoog en gesloten.

Tijdens de feestzitting speelde naast Limbrant het fel gesmaakte blazersensemble 'Râse de Têre' uit de omgeving van Chimay. Ze vertolkten meesterlijk wals, polka en schottisch. Weerom een levende getuigenis van hoe volksmuziek mensen bijeen brengt aan beide zijden van de taalgrens.

Traditionele volksmuziek: het cement voor culturele gemeenschappen. Hubert, we blijven je eeuwig dankbaar !

Gert Laekeman

'Dansmelodieën uit de Vlaamse volksmuziektraditie' werd uitgegeven bij Uitgeverij Peeters in Leuven.

Het boek telt 675 pagina's met meer dan 600 melodieën: kostprijs 40 euro

ISBN/978-90-429-4

WERKING IVV

Kom dat zien

Het IVV neemt later dit jaar deel aan twee markten. Het nieuwe streekdrachtenboek 'Van hoed tot ondergoed' zal prominent aanwezig zijn. Onze lezers zijn alvast van harte welkom op deze twee evenementen.

Zondag 29 augustus : Cultuurmarkt in Antwerpen.

De jaarlijkse cultuurmarkt in Antwerpen heeft dit jaar plaats op zondag 29 augustus. Cultureel Vlaanderen zal er opnieuw zijn activiteiten voor het komende seizoen voorstellen.

Een echte aanrader op het eind van de vakantie!

Zaterdag 11 september : Vrijtijdsmarkt in Lokeren.

Kleinschaliger, maar heel gezellig is de vrijtijdsmarkt (11 september) van culturele verenigingen in Lokeren. Sinds het IVV in Lokeren een secretariaat heeft, krijgen wij er een bescheiden toelage en bijgevolg moeten het IVV zich ook daar eens tonen.

STREEKDRACHTEN

Klompensmakersmusea in Porcheresse en Cerfontaine of het verhaal van onze 'Walinetjes' of 'Franse blokken'

Dr. Henri Vannoppen

Dikwijls zagen we in Midden-Brabant lage zwarte vrouwenklompen. In Vlaams-Brabant sprak men van 'Walinetjes' of 'Franse blokken'. Voldoende redenen om twee musea in Wallonië te bezoeken: het 'Musée du Sabot' in Porcheresse en het 'Musée de la Vie régionale' in Cerfontaine.

I. Het 'Musée du Sabot' in Porcheresse

1. Een klompensmuseum in een oude gemeenteschool

We bezochten het 'Musée du Sabot' in de rue de Graide, nr. 112, te 6929 Porcheresse. Porcheresse ligt in de streek van de Boven-Lesse bij Wellin in de provincie Luxemburg. Thierry Delcommune begon in Porcheresse in 1982 een klein museum als herinnering aan wat ooit de hoofdbezigheid van het dorp was. Het klompensmuseum is nu in de oude school gevestigd.

We lezen :

*'Au plus profond des bois
La patrie a son coeur
Un peuple sans forêt
Est un peuple qui meurt!'*

Mooie verzen van André Theurit, een stukje heemkunde in Wallonië.

2. Porcheresse, de varkensstal van Graide

In de 8ste eeuw had men een groot hof in Graide, dat afhankelijk was van het koninklijk domein van Paliseul. Het ging terug tot de Merovingers. Op die plaats staat nu de kerk van Graide. De varkensstal van dit hof - in het Frans: de porcherie - gaf zijn naam aan het dorp Porcheresse.

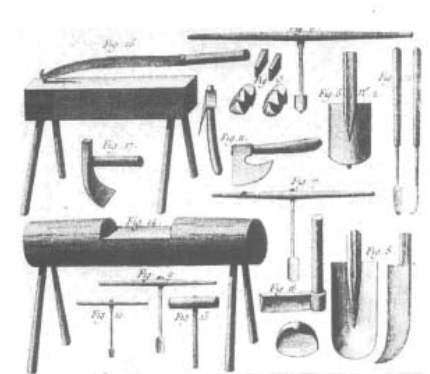
3. Houtbranders en Franse deserteurs

Porcheresse is nu een landbouwdorp in de provincie Luxemburg. Aan elke uitgangsweg staat een smeedijzeren kruisbeeld dat reizigers en

akkers moet beschermen. Het dorp kreeg het bij het begin van de Eerste Wereldoorlog hard te verduren. Duitse soldaten staken op 22 augustus 1914, na een zwaar gevecht in Daverdisse, alle huizen van Porcheresse in brand. 75 gezinnen hadden geen huisvesting meer. In 1915 bouwde 'The Commission for relief in Belgium', bij ons beter gekend als het Comité, 'Les Maisons du Comité'. Er kwamen 31 nieuwe woningen in natuursteen o.a. één grote voor de onderwijzer en één voor de school. Bij de kerk herinnert het 'Monument des Morts' aan de oorlogsslachtoffers.

Sinds lang vervlogen tijden putten dorpen hun belangrijkste bestaansmiddelen uit het bos: bosexploitatie, timmerhout, stookhout, de jacht, ... Maar deze streek was ook rijk aan ijzererts dat in laagovens verwerkt werd met behulp van houtskool. Het maken van de houtskool was werk voor de houtbranders in de streek. Toen de hoogovens met steenkool in gebruik genomen werden moesten de houtbranders op zoek naar ander werk. Porcheresse werd dan een dorp van klompensmakers.

Maar nog anderen vonden in die periode werk in de branche: Franse deserteurs. Ten tijde van Napoleon I deserteerden veel Franse soldaten. Ze verstopten zich in de bossen op de Belgisch-Franse grens van Virton tot Porcheresse en Couvin. De deserteurs leefden van de klompensmakerij. Ze leefden verscholen in de bossen en verkochten hun klompen in de dorpen.

Het gereedschap van de klompensmaker in de 18de eeuw in Frankrijk

Vanaf 1815 werd de klompensmakerij over de omliggende dorpen verspreid. Het economisch hoogtepunt van de klompensmakerij in Porcheresse lag rond 1910. De klompensproductie nam nog toe in W.O.I.

4. De klompensmakerij in Luxemburg

De fabricage van klompen startte in het begin van de 19e eeuw en maakte vervolgens een opmerkelijke groei mee. Het klompensmakersgebied situeerde zich in de driehoek met Champlon in het noorden, Izel in het zuiden en Chimay in het westen. In 1846 waren er 80 klompensmakerateliers in de provincie Luxemburg, 50 jaar later 262.